

Vraťte mi tmu

Naše dny naplnili jsme hlukem. Najít ticho je čím dál tím obtížnější. Jsme daleko v lese, uprostřed kopců. A najednou i tady zaslechneme rytmický zvuk kol projíždějícího vlaku nebo nad hlavou vzdálenou ozvěnu prolétajícího letadla. Šum stále přítomné civilizace.

Naše noci jsme naplnili světlem. Dny jsou bez nocí. Naše děti skoro neumí usnout bez světla a my zase zatahujeme žaluzie a závěsy, aby se aspoň v čase spánku nedostalo světlo k nám.

Jdu noční cestou po naší jediné ulici. Světla nesvítí. Jen náhodou nejde na krátkou chvíli elektrika. Ale většinou jde pořád. Dívám se doleva - Valašské Meziříčí. Dívám se doprava - Vsetín. A někde vepředu spíš tušený odraz Rožnova, ale je tam, vidím ho, za Klenovem, Suchým, Vrchůrou. Nad kopci odráží ve v nebi města. Nejsou ztracená, jsou tam. Odráží se od mraků, které dnes překrývají skoro celou oblohu. Dnes je jejich oranžové záře plno. Někdy je ji možná míň, ale odráží se tam i v jiné dny. A světlo pomalu zabíjí hvězdy nad hlavou. Jednu za druhou. Jsou jich celé stovky, tisíce. Nebe řídne a mně svit hvězd chybí. Nemám odvahu být ekoterorista a postupně rozbíjet lampu za lampou. Zbývá jen část.

Jen někdy, v těch chvílích vypnutého proudu, a to ještě jenom na části trasy, je vidět něco jiného, blížícího se tomu co možná viděl Mácha. Napsal by pod dnešní noční oblohou tytéž verše? I mne jasná noc vzhůru vábí. Netuším, ale buď se proměnila doba nebo nemám štěstí na správné básníky, ale nečetl jsem v poslední době příliš veršů nových autorů uchvácených nocí a noční oblohou. Snad to spolu nesouvisí.

Ale snad se něco konečně začíná měnit. Po jizerské oblasti tmavé oblohy tu teď máme i beskydskou (<http://www.boto.cz>), víc než 380 čtverečních kilometrů, kde se dá tma ještě (ne)vidět. Nemám ji sice nad hlavou. Ale třeba se chybějící hvězdy vrátí i jinam. Mám právo na tmu, tak mi ji vraťte. Chci zas vidět nebe plné hvězd.

Pavel Kotrla

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla: Vraťte mi tmu__2

próza

Dušan Šutarík: Mrtve bábiky__4_10

poezie

Jakub Chrobák: Zlatý řez: Ovál__10

Michal Jareš: * * * __15_16

Veronika Motúzová: * * * __18_19

Alžběta Luňáčková: * * * __19_21

Pavel Zajíc: * * * __21_22

překlad

Tololwa Marti Mollel: Noční
povyražení__11_14

Charles Simic: * * * __17_18

jen tak

Tomáš Vašut: Prvních šest__22_25

recenze

Jakub Grombří: Z Čech až na konec
světa__25_28

Vojtěch Kučera: Podělit se o tu
pomlčku!__28_29

Michèle Baladránová: „jsou vlnolamy slov
i slova-vážky“__29_30

Pavel Kotrla: Beze slov__31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla	Knihkupectví Malina
Bystřička 267	Dolní náměstí 344
756 24	755 01 Vsetín
http://kotrla.com	tel.: 571 419 531
pavel@kotrla.com	knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 60, ročník XVI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Jakub Grombří, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: <http://texty.kotrla.com>
(<http://www.inext.cz/texty>)

Nevyžádané texty nevracíme ani neelektorujeme.

DUŠAN ŠUTARÍK

Mŕtve bábičky

„Jedného dňa stratila pamäť a zabudla sa zobudiť.“

Aglaja Veteranyi

1.

Otvoríš oči a zistíš že ležiš v nejakej debne. Cez štrbiny v doskách môžeš vidieť oblohu. Noc.

Ruky máš skrížené na prsiach. Nohy mierne pokrčené. Pravú pätu strpnutú. Chvíľu premýšľaš. Kde si? Nespomínaš si. Z hlavy ti trčí vodovodný kohútik z ktorého kvapká akýsi sirup. Zlepuje ti vlasy.

Rakva sa kymáca a hojdá, akoby bola v lunaparku na húsenkovej dráhe.

Počuješ hrmenie. Vlny narážajú do skál a rozbíjajú sa na kocky. Sirup ti tečie po čele, štípe v očiach.

Dostane sa k perám a potom na váhavý jazyk.

Žalúdok sa ti skrúti.

Spomínaš si.

Ale len slabo...

2.

Kedysi si nebola zadbenaá.

Vybavuješ si určité veci. Fotky. Záblesky.

Vidíš starú ženu - svoju Matku - ktorej z hlavy rastie karfiol, vlastne celá jej tvár je obrovský karfiol.

Neuvedomuješ si, že ten karfiol je modrý, namiesto toho aby bol červený.

Modrý karfiol nie je karfiol, pomyslíš si, je to papagáj, ktorý sa len na karfiol hrá.

3.

Po rakve behajú potkany.

Dívajú sa škárami priamo na teba.

Stále si vo svojej truhle, stále cítiš ako sa hojdá, cítiš morskú vodu a nárazy vln. Potkany pobiehajú po dreve, škrabú doňho a clonia ti výhľad na nočnú oblohu. Chcú sa dostať dnu. Cez škáry im prevísajú chvosty, dokážu sa nimi dotknúť špičky tvojho nosa.

Strasie ťa.

Aby si nemusela myslieť na potkany, aby si prehlušila škriabanie pazúrov do dreva, snažiš sa odpútať myseľ. Snažiš sa myslieť na niečo neutrálne.

4.

Myslíš na studňu uprostred poľa.

Na poli nič nerastie. Je plné odpadkov a konzerv. Stromy odtiaľ už dávno odišli. Pamätáš si, ako ti o tom Matka rozprávala, ako videla stromy vyťahujúce korene spod zeme. Oprášili si ich a odišli.

Kráčali po dvoch, povedala ti.

Bolo to ešte predtým, ako sa tu nahromadili odpadky. Nikto nevedel, prečo stromy odišli. Nikdy ich už nenašli, postupne zmizli úplne všetky.

Konzervy zaplňajú polia. Rastú z nich nové rastliny, nové stromy. Stromy z fliaš od kečupu. Od plechovky nakrájaného ananásu. Od hrášku a šprotov v sladkokyslom náleve.

Ich plody sú muži v sivých oblekoch.

Často ste sa na ne s Matkou dívali.

Muži v oblekoch sa tvária vážne a mlčia. Asi sú z kartónu. Vietor ich ohýba a trhá, ako sa mu zachce. Z päty im vyrastajú budovy. Nové mestá.

Katedrály, povie ti Matka.

Nevieš aký účel tá studňa má.

Možno to všetko pozoruje, možno pôsobí ako tichý sudca. Na perách sa jej stále leskne voda. Chodievaš k nej a umývaš ju. V žalúdku sa jej kopia deravé vedrá.

Matka ťa od studne vždy odháňa.

Asi sa bojí sa, že spadneš, že ťa studňa zhltnie.

Stále si dokážeš vybaviť jej vlhké pery, klapot zubov a dlhý zelený jazyk.

Pokrýva ním všetko naokolo.

5.

Z polí sa vraciate až za tmy.

Váš Dom je malý a býva v ňom veľa ľudí. Tváre sa ti pred očami vyparujú ako horiace sojky. Vždy si ich považovala za duchov, aj napriek tomu, že boli živí.

V kuchyni vás už čaká pán Farár.

Pán Farár nenesil klobúk, takže mu stále horeli vlasy.

Dívaš sa na plamene, ktoré mu tancujú na hlave a predstavuješ si v nich rôzne tváre. Nikdy si nechápala ako je možné, že sa mu oheň neprehryzie pod kožu.

Matka a pán Farár sa začnú rozprávať.

Ich hlasy sú piskľavé a rýchle, akoby ich niekto pretáčal na videokazete. Nerozumieš im. Rozprávajú dlho.

Potom sa začnú bozkávať. Pán Farár chytí

tvoju Matku za pravý prsník a strká jej jazyk do úst. Hryzie jej d'asná. Tečú mu sliny. Sú spenené a žlté. Plamene na hlave sa škododostne naháňajú.

Po chvíli pán Farár a Matka odídu do inej izby.

Ostane po nich len zápach dymu.

Cítiš ho, takmer sa ho môžeš dotknúť. Vieš, že v izbe sú ešte ďalší ľudia, v kútoch, na stoličkách a pozorujú ťa. Bodky v tme.

Dotýkaš sa vodovodného kohútika na svojej hlave.

Studená voda sa plynulo prelieva do vlašnej. Piješ hltavo, zaháňaš dym.

Vtedy ti ešte z hlavy tiekla voda.

Body roztrúsené po izbe sa dívajú.

Svitá a na dvor padá súmrak.

5.

Na otca si nespomínaš.

Tvoj otec, vraví Matka, zomiera a zase sa rodí.

Nerozumieš tomu.

Matka zbiera odhodené vidličky a doma nimi kúri. Vidličkovitý dym štípe v očiach a je kyslý. Na jazyku bublinkuje.

Okolo Domu vždy pobieha množstvo detí.

Sú to drôtené deti z hôr.

Hľadajú benzín. A jedlo. Tí väčší prepávajú ľudí.

Matka ich vždy odháňa.

Možno jeden z nich, vraví.

Deti sa vždy ráno rodili, cez deň starli a večer zomierali. Menili sa na paru. Nadrádom sa narodili znovu. Embryá boli porozhadzované všade okolo a rýchlo sa vyvíjali. Dospievali.

Kto ich rodí?

Hory, odpovie ti Matka. Žijú tam rôzne veci.

6.

Raz dáš jednému z detí rohlík a Matka ťa zmláti.

V kuchyni sedí aj pán Farár, plamene na jeho hlave horia. Usmieva sa.

Usmievajú sa aj tmavé body, ktoré nevidíš.

Nikdy im nedávaj žrádlo! reve Matka.

Matka pristúpi k pánovi Farárovi a strčí mu ruky do hrdla.

Vnorí ich tam až po lakte.

Zo žalúdka vytiahne tanieru a začne prestierať.

Odo dneška s nami bude večerať aj dôstojný pán, povie.

7.

Pána Farára nemáš rada.

Nasťahuje sa k nám, vraví Matka.

Prikazuje ti, aby si ho volala Otec. Prieči sa ti to. Vždy keď to musíš vysloviť, v krku ti navrie hrča. Pán Farár je veľký. Nemá tvár karfiolu ako Matka, ale tvár havrana. Zobák sa mu stáča ako šablá, takmer siaha až po zem.

Kto si? pýtaš sa ho.

Dostávaš facku.

Tvoj Otec.

Môj otec je tam, ukážeš na dvor, kde poskakujú drôtené deti.

Dostávaš facku.

Odteraz som ním ja. Zapamätaj si to.

Viac nehovoríš. Facky už nelietajú. Pán Farár ťa jemne pohladí po hlave. Rozstrapatí ti vlasy. Dotýka sa tvojich pier. Tvojej hrude.

Líca máš stále červené od jeho dlaní.

8.

Pri večeri sa modlíte.

Vždy máte len večeru. Cez deň nejete.

Pán Farár odrieka žalmy a pritom sa na teba pozerá. Vieš, čo to znamená.

V izbe sa začínaš zamykať. Pred dvere pritlačíš komodu. Zatlčieš ich mŕtvymi bá-bikami.

Noc.

Nespíš. Steny sa vlnia. Začuješ kroky. Nieкто skúsi otvoriť dvere.

Nič.

Lomcuje kľučkou.

Schúliš sa do kľbka. Zajtra ti Matka vyhubuje.

Nemáš sa čo zamykať. Počuješ v tme jej hlas. Pán Farár má právo ísť kam chce. Má právo...

Zajtra budeš musieť utiecť.

9.

Tajne kímáš drôtené deti.

Matka je niekde preč. Pán Farár ťa pozoruje spoza závesov. Matku si nevidela celý deň.

Možno je mŕtva, pomyslíš si.

Predstaviš si havrana vytrhávajúceho kusy karfiolového mäsa.

Rozhadzuješ deťom tvrdé kôrky. Deti cvakajú zubami, chrčia.

Keď zostarnú, odplazia sa smerom k horám.

Prešliapneš z nohy na nohu.

Stále ťa pozoruje.

Vykročíš za starými drôtmi. Snažíš sa kráčať pokojne. Až keď za chrbtom začuješ buchot krokov a krákanie, dáš sa do behu.

Natiahne sa za tebou ruka a dotkne sa tvojho pleca.

Vybehneš z dvora. Kostnatá ruka ostane trčať v zabuchnutých dverách. Šklbe to v nej.

Sleduješ plaziacich sa starcov. Drôtené deti.

Dom sa vzdáľuje.

10.

Noc. Stojíš pred obrovskou Včelou.

Pokrýva celé hory.

Medené zubadlá. Krídla z ocele. Brucho mäkké a živé, plné očí. Nadúva sa. Koža na ňom praská. Oči vytreštené. Vyplavujú sa von.

Deti.

Nové a nové.

Embryá sa zvíjajú v hline a rastú.

Vešajú sa ti na ruky.

Hryzú ťa do nôh. Odháňaš ich.

Hľadám svojho otca, povieš.

Včela na teba uprie pohľad. Je prázdny. Mlčky. V tom pohľade padá sneh.

Z očí ti vytrysknú slzy.

Klesneš na kolená. Objímaš rodidlá Včely. Vlasy ti lietajú v plodovej vode.

Kohútik na hlave sa smutne zvíja.

Ocko, ocko..., šepkáš.

Včela si ťa nevšíma. Oči na bruchu sa dívajú do prázdna. Deti sa okolo teba zhrčia a strkajú do teba palicami. Hádžu do teba hlinu a kamene. Smejú sa. Chrchlavo.

Vstávaš. Utieraš si slzy. Deti sa ti smejú. Bijú ťa. Hryzú. Chcú jesť, hltáť.

Trmácaš sa hlbšie do lesa.

Deti ťa prenasledujú.

Z nosa im kvapká biela hmota.

Sirup.

Jediným pohybom ruky oživíš kohútik.

Voda.

Prúd vody.

Deti sa topia ako mačky.

Natáhujú ruky. Kvília.

Už sa nesmejú.

11.

Bezcieľne sa motáš lesmi. Stromy z konzerv vrzgajú, tečie z nich olej. Neustále nohami zabáraš do mokrej hlíny, rozliatej horčice a kečupu a starej majonézy. Ako do rašeliny.

O chvíľu bude svitať. Rozoznávaš tlmenú žiaru svetla na obzore.

A potom zacítiš dym. Plamene.

Z tmy sa vynorí silueta.

Malé vtáčie oči.

Pán Farár.

Myslela si si, že mi ujdeš, moja?

Pán Farár sa ťa dotýka. Bolí to. Chytá ťa za prsia. Strká ti jazyk do úst. Tečú mu sliny. Žlté, husté a spenené.

Snažíš sa vymaniť zo zovretia, ale stisk je príliš silný.

Chceš kričať.

A vo vnútri kričíš. Krič. Krič. Rev!

Pán Farár hlasno dýcha, oči má vypúlené. Zobák sa smeje.

Tak si našla svojho otecka, áno? chrochtá. Našla si ho? Čo?

Neodpovedáš. Nemôžeš.

Dvíha sa ti žalúdok.

Som tvoj ocko, moja. Neboj sa, neboj.

Jedným klovnutím si strhne šaty.

Vytrhneš sa mu a utekáš.

Zakopávaš.

Počuješ jeho smiech. Jeho funenie. Utekáš. Ale všetko je pomalé. Akoby pod vodou. Nohy máš ťažké. Smiech sa blíži. Vieš, že okolo postávajú malé body na ktoré si nespomínaš, ktoré nevieš opísať a pozorujú ťa a uškierajú sa. Zazrieš Matku. Ruky má skrížené na prsiach a smeje sa.

Vieš, že ťa dobehne.

Dotkol sa ťa. Ležíš na zemi. Nakloní sa nad teba.

Svitá. Všetko padá do tmy.

12.

Rakva o niečo narazí.

Trhneš hlavou a udrieš sa o dosku.

Vodovodný kohútik ti vnikne hlbšie do hlavy. Bolesť. Akoby ťa rezali skalpelom. Zatneš zuby. Potkany zmizli.

Asi sa utopili, myslíš si.

Vlny sú tu stále. Pritláčaš tvár ku škáre. Naprázdno otváraš ústa.

Stále je noc.

Zabúchaš na dosky. Ozvena je slabá. Po bruchu ti lezie potkan. Je tu. Žije.

Ako sa dostal dnu?!
Krútiš sa. Snažíš sa ho striasť. Potkan ťa sleduje. Malé oči žiaria ako girlandy.
Opäť kričíš.
Potkan zaráva zuby do tvojho mäsa.
Nie, nechaj ma! reveš.
Tlčieš do dosiek.
Tíško, moja, hovorí ti potkan známym hlasom. Len tíško...
Prevrtava sa ti do hrude. Tvoje telo je ako z rôsolu. Mäkké, poddajné. Rašelina. Potkan vnikne dnu bez jedinej kvapky krvi. Rana sa zacelí, akoby tam nikdy nebola. Ale ty ju cítiš.

Tlčieš.
Ozvena neprichádza. Hučí ti v ušiach.
Dosky sa lámu. Mesačný svit.
Tlčieš. Teraz už len do vzduchu.
Vzdych. Nadychuješ sa. V pľúcach ti píska.
Studňa. Kartónoví muži sa smejú, smejú, smejú.
Mlátiš nich. Trháš ich v zuboch. Na jazyku cítiš medenú chuť krvi.
Vrčíš ako zviera.
Nenávidíš ich.
Vietor ťa mláti po nahom tele.
Z vodovodného kohútika kvapká akýsi sirup.

Svitalo.
Slnko zašlo.

JAKUB CHROBÁK

ZLATÝ ŘEZ: OVÁL

Ramenama
- záda ve stěně -
lomí se do zdi.
Jak tam je!

Ten druhý s kofolou
se dívá:

Jakoby vesmír
začal teď,
hmotou se klube sněť,
je živá.

Jak upil piva!
Ten druhý s kofolou
se dívá...

TOLOLWA MARTI MOLLEL

Noční povyražení

Mika dlouho rozpačitě seděl, bez obvyklé sebejistoty, navzdory alkoholu, který mu prozpěvoval v žilách. Ale protože si kvůli svému neklidu připadal hloupě, najednou si až příliš nahlas odkašlal a odvážil se zeptat: „Jak ti říkají?“

„Mama Tumaini.“ (Matka Tumainiho)

Nezvedla oči, ale dál ukládala dítě k spánku na rohoži na podlaze. Zcela neočekávaně se dítě rozkašlalo. Byl to divoký, drásavý kašel, při němž sebou jeho malé tělíčko křečovitě škubalo.

Mika se předklonil a dotkl se ho. Mělo vlhké obočí a celé hořelo. „Dostal nějaký léky?“ zeptal se. Ulevilo se mu, že může říct něco neutrálního.

„V lékárně nemaj aspirin,“ odpověděla.

Za matčina konejšení nakonec zůstal malý Tumaini klidně ležet. Spal a chrčivě oddechoval. Mama Tumaini se zabalila do *khangy*, pak zapálila spirálu proti moskytům. Kouř stoupal v kruzích a šířil se nad rohoží. Dítě se zavrtělo a kýchlo. Matka si k němu přidřepla a něžným poplácáváním ho uspala.

„Ať ti Bůh dá zdraví, maličký,“ zamumlala.

„Ať ti Bůh dá zdraví a sílu, maminčin vojáčku.“

„Proč vojáčku?“ zeptal se poněkud zbytečně Mika.

„Vojáci nemívaj hlad a nejsou nemocný.“

Mluvila s takovou monotónní prostotou, jako by to říkalo dítě.

„Jo, hlad nemaj,“ odpověděl Mika. „Zabijou je.“

„Lepší umřít než žít v týhle naší bezejmenný bídě,“ odsekla. „Lepší rychlá a čistá kulka do hlavy než tohle pomalý umírání a strádání hladem a nemocema.“

„Víš, vojáci mívaj taky hlad, když není co jíst...“ odušil Mika nelítostně.

Ale ona byla hluboce zamyšlená, možná ho neslyšela. Pak, jako by si mluvila pro sebe, jako by byla v místnosti sama, dodala: „Tumainiho otec byl voják...“

„Byl...?“ zeptal se Mika.

„...chlap jaksepatří. Nikdo se mu nevyrovnal. Tenkrát se žilo líp, když byl s náma. Byl pro mě jako otec, i pro mou matku, pro nás pro všechny. Teď je život tak těžkej. O všechno se musí člověk rvát. Za všechno, za všechno

musíš zaplatit krví, když to najdeš! Kdyby byl Tumainiho táta pořád tady..." Zdálo se, že má skoro na krajíčku, ale nerozplakala se.

„Proč? Zemřel?“ zeptal se Mika, ale jenom ze zvědavosti, jeho hlas zněl příliš hlasitě a ženin otupělý zármutek se ho nedotkl. „Nechci o tom mluvit, nevyptávej se mě, prosím..." prosila ho. Pak se rozplakala a se slzami v očích řekla: „Odešel bojovat do Ugandy. Možná žije, možná je po smrti.“

Mika nic neřekl. Malý Tumaini pořád klidně ležel, zatímco matka ho stále ještě nepřítomně poplácávala. Nakonec se Mama Tumaini narovнала a zhasla malou cínovou lampu v místnosti. Ve tmě se mu odevzdala, mlčky, poctivě a profesionálně. Ale když se z ní potom Mika odvalil, obvyklý pocit dobyvatele se nedostavil; i když byl zcela uspokojený, lehl si na záda bez pocitu štěstí, lehce znepokojen. Jeho skleslost ještě prohlubovalo namáhavé oddychování, které se ozývalo z rohože.

Nevěděl, kdy konečně usnul, a probudil se s panickým pocitem člověka, který nemá tušení, kde se ocitl. Teprve když vedle sebe ucítil tělo Mama Tumaini, vzpomněl si, kde je.

Vstal z postele a zapálil si cigaretu. Spirála dohořela a moskyti vztekle bzučeli. Seděl ve tmě a mračil se. Něco mu dělalo starosti, i když nevěděl co. Najednou si uvědomil, jaké v místnosti vládne ticho.

Se suchem v ústech a slabým tlukotem v hlavě vstal, uhasil cigaretu a přistoupil k rohoži. Dítě ve tmě nevydávalo žádné zvuky, dokázal rozeznat jenom tlumený, nehybný závoj, ale neodvážil se škrtnout zápalkou a rozsvítit lampu. Natáhl ruku k dítěti a jeho oči, které postupně uvykly tmě, fascinovaně hleděly na malé tělíčko, neživé a na dotek studené. Jeho trup bylo teď možné rozeznat v prvních paprscích úsvitu.

Mama Tumaini se pohnula, něco zamumlala, pak znovu usnula. Mika počkal, až začala znovu zhluboka a pravidelně dýchat, a teprve pak se opatrně posadil na postel a zamýšleně si zapálil cigaretu.

Potom tiše posbíral šaty z podlahy, kam je v opilosti pohodil. Když se oblékl, na okamžik se zarazil a očima bezděčně pátral po dětském tělíčku. Ne, musí hned odejít, pobízel sám sebe. Byla by chyba, kdyby se nechal zatáhnout do truchlení a do pohřebních obřadů. Nemělo to smysl a ještě víc by

ho to zdrželo. Koneckonců, co je mu po tom děcku a vlastně i po jeho matce, napadlo ho mimoděk.

Mechanicky vyndal peněženku, vytáhl z ní několik bankovek a aniž by zkoumal, o jakou částku jde, položil peníze na stoličku vedle postele a zatížil je lampou.

Dveře zavrzaly, když uvolňoval západku. S bušícím srdcem se zarazil a napínal uši směrem k posteli.

Mama Tumaini se pohnula. „Ty už jdeš?“ zeptala se.

„Ano,“ odpověděl.

„Tak brzy?“

„Vždyť víš, že s dopravou je potíž, a já se musím dneska někam dostat.“

Za všech okolností odtud dnes potřeboval odjet a zkusit se dostat před soumrakem do Dar es Salamu. Už dva dny trčel v tomhle ponurém místě, protože nedostatek benzínu ochromil dopravu a zaplavil městečko cestujícími, kteří v něm uvízli. To proto, aby unikl zpoceným zástupům beznadějně pobíhajícím po celém městě ve snaze najít nějaký dopravní prostředek, se předešlého dne rozhodl, že se večer trochu povyrazí. Měl chuť na alkohol, který byl tím správným protilekem na jeho sklíčenost. Avšak pátrání po pivu, jemuž dával přednost, bylo od začátku odsouzeno k nezdaru. Nikde ve městě žádné pivo nesežene, řekli mu v první hospodě, kde se zastavil, poněvadž nákladník s pivem se ten den zřítíl z mostu vedoucího do města. Ještě pořád tam byl. Nepoužitelná hromada šrotu. Mika tomu nechtěl uvěřit, i když se obával, že je to pravda. Dal by cokoli za kapku piva a prochodil celé město. Nezabralo mu to moc času, kromě zastávky tam totiž už nic moc dalšího nebylo.

Několik bezútěšných, zaprášených, úzkých uliček tvořilo páteř města a za ní se už táhlo jen bludiště chudinských čtvrtí. Jeho hledání však skončilo neúspěšně a musel vzít zavděk zdejším *pombe*, kterého bylo víc než dost. Neměl na místní pálenku žaludek, ale ačkoli ji upíjel pomalu a s nechutí, alkohol postupně začal účinkovat a jemu se trochu zlepšila nálada. Pocítil dokonce takovou euforii, že se připojil ke skupince pijáků u blízkého stolu. Ale zrovna když se zdálo, že se večer rozjíždí, zjistil najednou, že zůstal sám, protože jeho druhové se přesunuli do jiných hospod nebo

domů. Odešel také a klopýtavě kráčet nocí. Nepamatoval si, jak se ocitl u Mamy Tumaini nebo proč se rozhodl, že nemůže strávit noc sám ve své posteli v pokoji, který si pronajal v noclehárně. Je to sranda, pomyslel si zbytečně. Zaplatil jsem za pokoj a spím jinde. Vyhozený prachy, uzavřel pochmurně.

Mama Tumaini mluvila. „Ale i tak,“ přemlouvala ho. „Nepočkáš, až ti aspoň uvařím čaj na posilněnou?“ To bylo to poslední, oč stál. Aby vstala a zjistila, co se stalo s dítětem. Musí se předtím odtud dostat. „Ne, ne,“ odmítl spěšně. „Nechal jsem si věci v noclehárně, musím se sbalit. Někde si něco sním.“

„Jak chceš,“ odpověděla a otočila se na druhou stranu. Pak mu slabě, takřka neslyšně, jako by ji to napadlo až dodatečně, popřála šťastnou cestu.

Poděkoval jí a pak chabě, provinile zamumlal: „Tvoje peníze... Dal jsem peníze... tvoje peníze... na židli.“ Ale zřejmě znovu usnula nebo už ho měla dost, protože neodpověděla.

Mika otevřel dveře a rychlým, strnulým krokem odešel. Nad střechami se v tu chvíli rozednívalo a nad slumem se vznášely obláčky kouře z ranního vaření, které ohlašovaly začátek dalšího dne.

Přeložil Milan Orálek.

Tololwa Marti Mollel (1952) je tanzanijský spisovatel pocházející z kmene Masajů. Vystudoval herectví a živil se jako herec a učitel dramatické výchovy. Žije v Kanadě a vyučuje na University of Alberta. Je autorem řady knih pro děti (např. *The Orphan Boy* či *Rhinos for Lunch and Elephants for Supper!*), za které obdržel několik literárních cen. Zde uvedená povídka byla převzata z antologie *The Heinemann Book of Contemporary African Short Stories* (1992), kterou sestavili Chinua Achebe a C. L. Innes.

aluze.cz

revue pro literaturu, filozofii a jiné

<http://aluze.cz>

MICHAL JAREŠ

* * *

Pod mořem ještě
jedna vesnice
s rybářskými sítěmi

Prázdná okna plná vody
a tmy

Kreslí si úkol ze školy
dítě věkem
vzpomínkami Sumeřan

A dole čeká
celý život
i celá smrt

* * *

V ústech bůh a v ruce gesto žongléra
před zachycením míčku. V naší době
se máme prý tak dobře jako nikdy.

I tak se v životě
leckdy zavrtá křivda
co možná nejhlouběji

Prý je to věkem. Prý unaveným světem.
Prý do budoucích roků nevidíme
ale jsme pořád v naději.

Bůh v ústech tvoří malá písmena
nežli ta velká raději.

Shnilé jsou večery
posledních týdnů.

* * *

Záňadří říjnových dnů
Okupují padlé břízy

Před nejfádnejší krajinkou
Nejsi schopen rozhodnout se

Jestli žiješ ještě líc
Nebo už rub sebe sama

Čechy

Pluh stínu oře stromořadí
A mraky přepřahají

V alejích jableční jsou hadi
A sestry už už tkají

Sedm košilek kopřivových
Sedm týdenních rán...

Svět možná pořád stojí
Čelem či zády k nám

* * *

Hned u cesty rybník Chrapot hráze
Skrz vodu vidět, jaký má ráz dno

Na stromech živořil mýtus A blázen
kdo ho neviděl I přes to prázdno

Ozeáš

Čím dál tím víc připomínáme
starý nábytek
propouštějící světlo

Čím dál tím víc řekneme
místo „Ano“
slovo „Kolik“

Ale jak rádi bychom
se ještě přiblížili

alespoň na pár metrů
když už ne na dotek

alespoň k osamělému divokému oslu
když už ne k sobě

CHARLES SIMIC

Zrcadla o čtvrté ráno

V místnostech v pavučině stínu
k nim musíš přicházet šejdrem,
očíhnout si jejich prázdnotu,
aniž by ti hození očkem
oplatila zachycením.

Jde o to,
že i prázdná postel je pro ně přítěží,
záminkou.

Ve své kůži jsou daleko víc
ve společnosti prázdné zdi,
ve společnosti času a věčnosti,

které prosím pěkně
obraz nevrhají,
když se obdivují v zrcadle,
zatímco ty stojíš bokem
a vytahuješ kapesník
aby sis potají otřel čelo.

Duchové

Je tu pan Brown a vypadá o dost líp
než v márnici.

Přinesl mi obrovského kapra
v novinovém papíře nasáklém krví.
Zvláštní návštěva.

Léta jsem si na něj nevzpomněl.

Je s ním Linda a zrovna tak Sue.
Dvě sinalé, elegantní, mizející vzpomínky,
které se drží za ruce.

Dokonce jejich rtěnka je nová
přes všechny vědecké důkazy
opaku.

Uvaří Linda mou rybu?
Otáčí se a hledí směrem
ke kuchyni, zatímco Sue
mě stále lítostně pozoruje.
Ničemu z toho nevěřím
a přece mě k smrti vydělili.

Neznám žádný způsob, jak odpovědět,
proto mlčím.

Okna jsou dokořán. Vzduch je nasycen
vůní šácholanu.

Kapky večerního deště klouzají
po těžkých tmavých listech.
Zhluboka se nadechnu, zavírám oči.

Milé přízraky, nevěřím,
že tady jste, a netuším, jak je možné,
že díky vám rozumím
věcem, o kterých bych raději ani nevěděl.

Je to tím, jak mě přehlížíte
a sledujete mého ducha, který už musí být,
předtím než se rozloučíte
právě tak nečekaně jako jste přišly,
aniž by někdo z nás prolomil ticho.

Přeložil Michael Alexa

Charles Simic (1938) pochází z Bělehradu, od svých šestnácti let však žije ve Spojených státech. Je zastoupen v antologii *Vítr z Naragansettu* (Fra 2002, přel. Petr Mikeš), ve slovenštině pak ve výboru *Svet sa nekončí* (Veršeonline 2007, přel. Martin Solotruk).

VERONIKA MOTÚZOVÁ

Ležím
a postel se zvedá.
Žádný pohyb
nebo umřu.
Ani se nehni, nedýchej
nemluv.

Tvá lidská rukojeť
ždíkala
jako hadr
nebo jemně.
Nehledej mě.
Budu tam -
v černě.

Tvá řeka
teče po mé tváři.

Tisíce kousků,
roztříštěných na drobné části
se poflakují v okolí.
Nikdy se nezcelí,
napořád rozdělené.
To jsou kousky mé,
lehkooděné.

Venku prší
a já si chladím čelo
krychlí průhledné krásy.
A prší mokré umění
co rychle vysychá
co utíká...
do sucha.

A tak jsem zas tady

Jsem ve tvý hlavě.
A pokud vystřelíš, přísahám, že se
provrtám do tvé duše.
Nebudeš mít pokoj.
Nezasloužíš si pokoj.
Jako tvá myšlenka si tě držím v sobě.
A ty jsi ve mně a já já jsem v sobě.
A nikdo není nikde.
Všude je vzduchoprázdno.

Všude je tě plno.
A pokud to dotáhneš, všude tě bude
plno.

Veronika Motúzová, narozena 17. února 1991 v Bratislavě. Studuje 2. ročník na Slezské univerzitě, obor Česká literatura. Básně publikovala ve školním sborníku *Artemisia* a v česko-polském *Almanachu Prowincjonalny*.

ALŽBĚTA LUŇÁČKOVÁ

* * *

Přišlo to náhle a jistě
jako když pukne kost
v těle staré ženy

* * *

Když ráno zametáš dvorek,
ještě necítím v mozku krev
Ještě nevím, kdy se nám vkrade
do života kuna
naposled

* * *

A uvnitř to hořelo
jako bych usrkla silné kořalky
Tentokrát ne
všechno nebo nic
Teď i bez nohy,
bez rukou
vzala bych tě zpět

* * *

Neptáš se mě,
co bylo a já neptám se,
co bude teď
Beru tě do rukou
jak přerostlé dítě,
bázlivě, že zase kopneš

* * *

Jsi dřevo, jež neotesám,
kámen, ve kterém nenahmatám
řeč ani plameny
Jsi ostrý jako náhlý klam,
surový jak zima v Karviné

* * *

Tloukla jsem z tebe jistotu,
ve snech holí a ve dne rukama
Sáhla jsem si do břicha,
abych našla dítě

Pak jsi odešel chůzí starce
Chtěla jsem se znovu narodit
nebo čekat něco tvého

* * *

Najdi si ženu,
řekls mi, když jsem
tě na kolenou prosila,
aby ses vrátil

Už týden mi duní v hlavě
Kolem barikáda,
abych tě mohla všemi
smysly popřít

* * *

Celý rok jsem sedávala
s jedním mužem
v jednom místě
Věděla jsem, že sklenkou
vína na ex nic nekončí,
ale nového
taky nic nezačíná

* * *

Občas píchne to pod žebrem
jako by žílou proplula
příliš velká ryba

Už k tobě nemluví
Ještě dýchám

* * *

Jsi churavý o dvou berlích,
o dvou ženách
Ty nejsilnější srůsty
máš ve zlomených místech

Alžběta Luňáčková (* 1995 v Ostravě). Získala ocenění např. v literárních soutěžích Hořovice Václava Hraběte, Ortenova Kutná Hora. Publikovala v Protimluvu. Žije v Opavě.

PAVEL ZAJÍC

Zatáčky

Zatáčky mlh
/po sezóně kopretin/

.
Tvá tvář
pohybující se v
důvěrném příběhu.

Výš směrem od pramenů
obora, polesí.

.
Strnulost volavek

když
hledí cudně
do růžové

Tam

Zamkneme

Jsme tam,
kde je lépe.

Brzy vstanu v Tvé
místnosti.

Chceš mluvit do krajiny.
Tisknout podrážky na místa v
stružkách....

Zármutky planou,
jsou podobenstvím
říjnových lesů.
/barvy/

Nehledám podstatu.

Tvé bytí
mým prostupuje.

Před nocí sčítáme
rudé mraky.

M.

Představa prostoru.
Obsah: /vůně/

Šeptáš do deníku.
Pro dívky zlatý.

A
že matné večery
končí se se slovy,
s city.

Krajina,
zimní svit.

Píši Tvé zápisky,
před procházkou
mezi jilmy.

TOMÁŠ VAŠUT

Prvních šest

Kdysi někdo vyslovil takovou malou teorii relativity - o čase dětství, který trvá déle než zbytek života, protože dítě jinak vnímá čas a jediný rok pro něj znamená věčnost. K domu, ve kterém jsem uprostřed této věčnosti žil, vedla tehdy prašná cesta s kalužemi pravidelně zasypanými starými drcenými cihlami. Na dvoře stál vlašský ořech a jeřáb a na jabloni za domem bývala přes léto houpačka. Tráva ovšem sloužila hlavně sušení sena, pobyt v zahradě proto začínal až postavením voňavých bubáků, pravidelně jej potom zpestřovalo letní pasení králíků.

Pamatuji se na tlusté kameninové talíře a skleničky od hořčice, na svůj dětský hrneček s ježkem a se zajícem. Na hračky - pískající červené gumové pejsky, na kočičku, zajíce se čtyřlístkem, na medvídky, ve kterých se původně prodával med, na veverku v apartním kloboučku přivezenou tatínkem od moře z Jugoslávie. Nejtajemnější v domu byla půda a vánoční výpravy do pokoje v podkroví pro stromeček, který do domu na Štědrý den tajně nosíval Ježíšek.

Dům stál na kraji vesnice, tam, kde končila ulice, ležela zapomenutá obrovská betonová roura a vedle ní stál mučící kůl místních ogarů, kteří byli všichni o moc starší. Přes pole bylo vidět k Bečvě – sušení sena u řeky, jízda s bráchou a sestřenicí v prázdném dvoukoláku, koupání v Bečvě, trhání červeného rybízu a malin.

Všemožná čekání a očekávání za asistence babičky a maminky. Autobusové nádraží v Rožnově pod Radhoštěm, nástupiště jako záhonky, z nichž vyrůstala čísla stanovišť, odpoledne plné zaoblených modrobílých autobusů Škoda RTO s motorem v kabině, na němž byl kouzelný strojek na výdej jízdenek s kličkou. K častým zimním zábavám proto patřila hra na autobus, seřazení všech dostupných židlí ve velkém pokoji do dvou řad, židle od klavíru představovala obrovský volant autobusu, medvědi a veverka nastupovali a vyráželi jsme spolu daleko do světa. Ale ještě úchvatnější byla vůně nádražních čekáren s jízdními řady v nichž byla namalovaná malinká autička, zkřížené vidličky a nože, skleničky a nějaké divné vagónky, které ze všeho nejvíc připomínaly cisterny. V Rožnově měli jízdni řád na válcičkách, které jsem roztáčel nad hlavami čekajících vesničanek jako tibetské modlitební mlýnky. Neopakovatelný zvuk strojků na označování jízdenek.

Jenže se jezdilo jenom do Rožnova, kde byla největší dětskou pamětihodností cukrárna Rozina se třemi podivuhodnými čalouněnými barovými stoličkami a zvolna se otáčejícím strojkem na ledový džus. Zpátky nás vozila veliká zakaboněná červená lokomotiva táhnoucí pět šedozelených vagónů se žlutými nápisy, vyplétanými sítěmi na zavazadla a s dvojitými klikami u dveří. Místo do světa se šlo do školky. Sám stojím rozpačitě ve dveřích v pepitovém kabátku nezvyklý z domova a z ulice na jiné malé děti, svět mých vrstevníků mi připadá jako nějaké univerzální nikde. Dva zápaly plic rozhodnou, že socializace mé dětské osobnosti se zatím odkládá, zůstávám sám s babičkou, na rezervované místo ve školce nastupuje poněkud předčasně můj mladší bratr, naštěstí už se nepokakává. Nepokakal se ani v kině Klubu pracujících na nedělním dopoledním pásmu grotesek Laurela a Hardyho, jenom mu bylo divné, že je tma a šel nás hledat. Rodiče tedy hledají jeho, sedím sám v první řadě biografu a hledím na úžasný černobílý film.

Bratr byl tedy ve školce a doma nerušeně probíhala výstavba měst z dětských leporel a kostek a budování továren se strojním zaříze-

ním sestaveným z nejrůznějších mlýnků na maso a na mák od předpotopního železného kuchyňského robota, který vypadal jako slon. Místo dále zatím ostatně bohatě vystačily výpravy na Černou horu za dědečkem a babičkou. Chalupa opřená do stráně s gigantickou krávou v chlívku, zdivočelí kocouři, kteří se nikdy nenechali pohladit, dědeček krácející vzhůru strání z noční šichty. Voda z korýtky zvonící v železných smaltovaných kýblech, vůně kyšky a podmásli. Chuť čerstvě nadojeného mléka a stloukání másla v máselnici. Nekonečná cesta lesem. Jindy za letní bouřky cesta lesnickým gazíkem a sestup z hor po čerstvě nasypané šotolině s bratrem v kočárku. Pobyt s podezřením na slepé střevo v nemocnici a grilované kuře ze stánku na nádraží ve Valašském Meziříčí při zpáteční cestě. Kolínka s mákem a šlehané vajíčko.

Na mé dva zápany plíc a lékařské dobrozdání se ovšem podařilo vybavit dvě rekreace ROH, první do zotavovny Morava ve Vysokých Tatrách. Noční odvoz sousedovou čtyřdveřovou Škodou 100 na nádraží a cesta rekreačním rychlíkem na Slovensko, procházení polovinou přeplněného vlaku přes spojovací můstky, velehory, červená lanovka šplhající mezi skalami do mraků. A za rok zase noc a poslední bafající parní lokomotivy v Semilech, zotavovna ve Vysokém nad Jizerou, kam jsem se poté už nikdy nepodíval. Filcový Krakonoš.

Prohlížení diáček a starých stereokouček - Anency, Vrátna dolina, Nepál, Lodě opouštějí Varnu... Postupné uspořádání celé sbírky podle důležitosti, tedy podle toho, je-li na snímku nějaké auto. Automobily: ke konzumu pravidelně dojíždějící žlutý Robur z pekárny, červenobílá Avia z masny a tmavomodrý ruský ZIL 130 z pivovaru. Autobagr Tatra 138, ještě s lanovými převody místo hydrauliky, který jsem si marně přál každý rok pod stromeček. Terénní Pragovky přivázející pokácené stromy na pilu. Absolutní kus byl ovšem k vidění přímo v zahradě u sousedů, odstavená robustní Škoda 1200 z 50. let s tmavě zeleným, sluncem vypáleným lakem, toho času už na cihlách.

Strýcovým Trabantem s tetou, maminkou, bratrem a sestřenicí na pouť na Dolní Bečvu a do Zašové. Dvakrát za rok na velké církevní svátky do kostela, veliká bázeň, strnulost, nesmělé pohyby očí bloudících po obrazech světců namalovaných na stropě kolem Ježíška v jesličkách. Mikulášská nadílka ČSL na Dolní Bečvě. Docela normální andělce a čert a strašlivý Mikuláš v or-

nátu, s bílými vousy a rudým nosem. Film Cesta do pravěku a obohacení dětské démonologie o veleještěry. Pláč ze spaní. Animovaný film Potkali se u Kolína a večerníčky o makové panence a víle Amálce. Maminkou a babičkou předčítané knížky Špalíček nejkrásnějších pohádek, Brouk Pytlík a veršovaná slovenská knížka Zatúlané húsa. Vyprávění vlastních pohádek bratrovi na dobrou noc.

Nádherných prvních šest let pomalu končí v parku šumperské plicní ozdravovny v Sudetech za omamné medové vůně lipového květu sušícího se v karanténním pokoji, poté ve velikém pokoji větších chlapců po večerce při vyprávění o upírech. V Šumperku začínám chodit do školy, dostávám školní brašnu s pejskem, slavnostní zahájení básní Český sen od Josefa Kainara, kterou nacvičovali, když jsme si za deště malovali v klubovně velké tankové a letecké bitvy. Tlustý Musil mi uvědoměle škrtá na letadle hákový kříž, zůstávají jen rudé hvězdy. Během první hodiny stojím za trest v koutě u okna a dívám se, jak se pod okny učí maširovat Rudá armáda. V parku je svedena naše poslední veliká tanková bitva, poprvé v životě opékám buřtu, první nanuk, podzim přilétá na vrtulkách javorů. Autíčko na setrvačník. Promítání starých sovětských filmů, dokumentární film o stavbě moskevského metra, po večerech malujeme v klubu Vekou říjnovou revoluci. Stihnu ještě nedělní film Vlák do stanice nebe. Potom už jiný vlak odváží domů malého revolucionáře střežícího ve své školní kabele vlastnoruční obraz střílející Aurory.

Z ČECH AŽ NA KONEC SVĚTA

Kniha *Věčný polštář z trávy* je přepisem rozhlasového vzpomínání Antonína Límana (narozen 1932 ve Staré Boleslavi), překladatele starojaponské básnické sbírky *Manjóšú* a emeritního profesora Torontské univerzity. Líman prožil spokojené dětství v rodině maloměstské honorace; jeho otec – jehož líčí jako dobrosrdečného bonvivána – zdědil dřevozpracující závod po svém dědečkovi, typickém gründeruském patriarchovi a dlouholetém starostovi, který se proslavil tím, že císaři Františku Josefovi, když se při své návštěvě města zajímal o nejdůležitější místní průmysl, promptně odpověděl: „Panenka Maria a já, císařská Milosti.“ Z Límanova rodu, který údajně založil švédský

voják za třicetileté války, pocházel také Karel Líman, dvorní architekt rumunské královny. Jiný Límanův příbuzný zase hrál sám sebe ve filmu *Slavnosti sněženek*, když přepravoval kozy na pastvu v americkém bouráku. Mimochodem, Líman píše o buicku, v knižní předloze je ford a ve filmu vidíme pontiac: to není výtka, jen konstatování, jak je lidská paměť vrtkavá. Někdy se ovšem zapomínání pomáhá direktivně: v původním vydání Hrabalovy knihy se postava jmenuje pan Zíma, tak zběsile nenáviděl režim celý Límanův rod.

Líman připouští, že bolševismus, který jeho rodinu brutálně vyvlastnil, byl i se všemi svými negativy v podstatě logickou reakcí na zaslepenost a egoismus prvorepublikové buržoazie (Prokop Drtina s manželkou, když Límanovy krátce po válce navštívili, konstatovali, že v takovém luxusu už nežije v Anglii ani nejvyšší šlechta). Dnešní režim deptá naopak chudé, kteří se bránit příliš nemohou. Samozřejmě úplně nejlepší by bylo vystoupit z bludného kruhu třídní nenávisti a mrhání lidskými talenty, ale to by chtělo poněkud osvícenější vládu než jsou současní mamonem posedlí kleptokraté.

Komunisté si nemohli dovolit zlikvidovat všechny elity a i když bohaté rodiny přišly o majetek, pořád jim zůstaly kontakty na lékaře a právníky, kteří jim různě pomáhali. Tyto konexe pomohly Límanovi, že po maturitě a nepřijetí na vysokou školu neskončil u lopaty, ale strávil padesátá léta na různých úřednických postech. Zmiňuje se také o své krátké a nijak plodné spolupráci s StB; poté, co díky jazykovým schopnostem získal zaměstnání v Čedoku, zjistil, že k jeho pracovní náplni patří donášet na cizince i našince cestující do ciziny. Protože se mu do toho nechtělo, byl záhy propuštěn. V této souvislosti se zmiňuje o polistopadových lustracích, které zpravidla postihly spíše oběti než skutečné viníky - ti se naopak novému režimu mnohdy opět hodili na špinavou práci.

Zdá se, že sociální kapitál není prázdný pojem. Lidé, kteří vyrostli v prominentním prostředí, jsou zkrátka ochotnější riskovat a sebevědoměji jednají s úřady. Navzdory ústrkům ze strany režimu se tedy Límanovi (stejně jako třeba jeho příteli a švagrovi, režiséru Ivanu Passerovi) podařilo prosadit v tvrdé konkurenci. Teprve v devětadvaceti letech byl přijat na Karlovu univerzitu ke studiu angličtiny, k níž si spíše náhodou přibral jako druhý obor japonštinu, jež se nakonec stala jeho životním osudem.

Popisuje, jak se jí učil v každé volné chvíli, i při telefonování kreslil japonské znaky na orosené sklo budky. Nejenže školu absolvoval, ale zařídil si také stáž v Japonsku, odkud přešel roku 1967 s celou rodinou do Kanady, z níž se po sovětské invazi už neměl důvod vracet – rodný dům znovu uviděl až počátkem devadesátých let.

Líman je od přírody vypravěč pábitelského střihu, se smyslem pro bizarní detaily. Jeho popis Staré Boleslavi s jejími notáblly, výstředníky i lumpenproletáři je půvabný jako lidový betlém. Nabízí se srovnání s už zmíněným Hrabalem, jehož trilogii *Proluky* ostatně přeložil do angličtiny právě Límanův syn Tony. Bohužel druhá polovina knihy už není tak zajímavá, tvoří ji převážně výčet autorových vědeckých úspěchů a slavných osobností, s nimiž se seznámil (patřili mezi ně také třeba Northrop Frye nebo Masudži Ibuse). Popisuje zde mimo jiné své působení na prestižní japonské univerzitě, která nemá za cíl někoho něco naučit, ale udržovat děti z dobrých rodin v sociální bublině – takže, jak konstatovala jedna Límanova japonská kolegyně, mají ve dvaceti mentalitu osmiletých dětí a dávají před knihami přednost kresleným filmům. Líman ovšem konstatuje: „(...) tato generace není vůbec hloupá nebo necitlivá, pouze beznadějně utopená ve vlně *cunami* nesmyslných a nedůležitých informací.“

Límanovo líčení japonské i severoamerické přírody prozrazuje až básnické vnímání, kombinované s praktickým pohledem mimořádně erudovaného rybáře a houbaře. Japonská kultura a mentalita se svojí konzervativností a úctou k formalitám a rituálům je Límanovi zjevně bytostně blízká, dokázal do jejích tajemství proniknout způsobem u cizince nevídaným. Zarazí třeba Límanova obhajoba masakrování křesťanů v tokugawské éře (popsaného třeba v Durychově románu *Služebníci neužiteční*) – podle něj tak Japonci unikli ztrátě vlastní kultury, na rozdíl od severoamerických Indiánů, jejichž živoření v rezervacích měl možnost poznat. Určité nekritičnosti vůči Japonsku si povšiml už Jan Lukavec v mladofrontovní Kavárně: Líman například popisuje následky hirošimské tragédie, ale nezmiňuje se o tom, co k ní vedlo. Na jiném místě popisuje, jak mu japonští levicoví intelektuálové ukazovali chudinské čtvrti Tokia, ale neviděl v nich zdaleka takovou bídu jako později ve slumech amerických velkoměst – a hned z toho vyvozuje, že japonská společnost je mnohem humánnější.

Antonín Líman je mimořádná osobnost, jejíž až renesanční košatost však nese jistá negativa. Místy jsou jeho názory až příliš kategorické, jako například označení Evropské unie za sofistikovanejší pokračování germánských snah o světovládu. Je znát, že po desetiletích prožitých v cizině se v domácích poměrech příliš neorientuje: příčetný člověk by se dnes například nechlubil společnou fotografií s Jiřím Weiglem. Líman má, jako každý postarší pedagog, setrvalou tendenci poučovat – nezávisle na tom, zda má k tématu skutečně co říci. Přesto je jeho autobiografie pozoruhodnou četbou, která umožňuje lépe poznat nejen vzdálené kraje, ale i naši historii a nás samotné.

Jakub Grombříř

Antonín Líman: Věčný polštář z trávy. Radio-servis, Praha 2012, edice Osudy.

PODĚLIT SE O TU POMLČKU!

Neznal jsem Michala Maršálka. Neznal jsem Albana Berga. A najednou znění, zjev! Má smysl dlít se svou touhou, šlapat svou pěšinu a věřit v rezonanci. Věřit, že jsou i jiní, kteří, s ohledem na vše, (ne)vědomě tlačí do našich pěšin stopu. Kráčejí v nich. Tvoří souznění.

Básnická sbírka Michala Maršálka *Práce s mraky* (Dauphin, 2012) dokáže právě tohle. Trhnout a trást, utvrdit v cestě. Jsem jeden ze všech, jsem ten, co šlape a zírá. Je možné zírat na zvuk? Jsem přesvědčený, že ano. Je možné zvuk popsat slovy? Jsem přesvědčený, že ano! A nejedná se jen o sekundární záznam? Nevím... Mohu zvuk chytit a psát, jak hraje mrak? Ano! Ano, ano, ano a tisíckrát ano! Vždyť mohu vše! Je jenom na mě, jak k věcem přistoupím a já k nim přistupuji právě takto.

Nechám je znít. A nechám jiné, aby naslouchali. Na své cestě. A věřím, těm všem, co neznám, že tu jsou. Že moje hudba je tu pro ně. Že je tu pro sbírku, která vyjde v roce 2012. Že je tu opera, kterou nedokončím (píchne mě moucha a zemřu – jak *reálné*). Že je tu opera, o které někdo, 77 let po mé smrti, napíše básně. Že o ní napíše básně, které knižně vyjdou 34 let po uvedení této opery, která se uskuteční 43 let po mé smrti. Že si ty básně někdo přečte. Že v něm vzbudí touhu, si mou operu poslechnout. Že se ten někdo bude ptát – kdo je to ten Alban Berg, kterého nezná; že se ten někdo bude ptát,

kdo je to ten Michal Maršálek, kterého nezná; že se ten někdo bude ptát, jak je to možné, že česká poezie (očima toho jednoho) dosud nezná Michala Maršálka, vždyť přece vydal už pět básnických knih, co na tom, že *teprve* od roku 2007. Jak je to možné? A je!

Práce s mraky... Co s nimi dělat? S těmi mraky? Zaplatit bezmála pět set korun a... zvládnout se v nich. Nechat se vlát. Tak jako v titulní básni knihy: „Ptáci se ze zvyku lehce vznášejí nad těžkým světem. / Zkřížené ranní zvuky. / Smyčce vzduchu, / doladuje se. / Hluboko v souřadnicích / tažná křídla. / Ptáci ze zvyku lehce přelétají přes těžký svět. / Pracují mezi mračny / v křiku. / Pár bílých oblaků mění směr.“

Vojtěch Kučera

Michal Maršálek: *Práce s mraky* (Dauphin, Praha 2012)

„JSOU VLNOLAMY SLOV I SLOVA-VÁŽKY“

Olomouckému básníkovi, překladateli a autorovi knih pro děti vyšla v loňském roce v brněnském nakladatelství Host nová básnická sbírka s – pro Malého typicky vynalézavě hravým – názvem *Světloplaší*, přinášející verše z let 2003 až 2011.

Vizuálně mi kniha velmi připomíná mou oblíbenou sbírku Vojtěcha Kučery *Nehybnost*. Podobný „prokroj“, jaký o dva roky dříve (2010, MaPa) použil Kučera, nalezneme nyní z obou stran Malého barevnější sbírky (2012). Přičemž u obou byl tento grafický jev využit i vně sbírek. U Kučery silně propojen s tematickou složkou, u Malého více rozvíjen graficky. V *Nehybnosti* jako prostý neměnný bod, ve *Světloplaší* jako kruh měnící svou velikost a připomínající autorův nesmrtelný motiv – měsíc.

Zamotaní jsou do sebe básníci ještě více. V Kučerově sbírce jednu z básní zakončuje dvojverší: „*Chci zas dostat úžeh! / Být píseň růže: žena, kost.*“ (s. 35). Posuneme-li se o další dva roky do minulosti, v Malého *Malé tmě* (2008, Host) jednu z básní s příznačným názvem *Předseda, soudce* zakončuje takovéto dvojverší: „*Za nocí kvílet, jak je žití snadné. / Pán. Muž. Stroj. Hrad.*“ (s. 43). Náhody, telepatie, nebo vzájemné inspirování?

Jinak ovšem musíme uznat, že oba jmenovaní mají svou vlastní originální poetiku. A ačko-

liv nás anotace na novou knihu Radka Malého dopředu strašily, že tentokrát to bude úplně jiné, než je u autora zvykem, po otevření sbírky jsem si oddechla, neboť pořád přináší známou autorovu hravost, ostrost i verše plné promluv, výkřiků, oslovení, tradičních otázek. S dávkou boje i rezignace. Drzosti. S množstvím „ale“.

První část sbírky, básnická čtyřverší, působí lehce minimalisticky – zkratkovitostí, trochu lakonickým, leč důrazným výrazem: „*pomalý soumrak. vleklé umírání, / důstojné přitom. agonie ne. / ze světla do tmy k světlu. žádné ptaní. / umřít tak moci... jako žijeme.*“ (s. 13). Autorova typická vzpurná nostalgičnost je podpořena tématy: smrt, bolest, samota. Pravidelnost počtu veršů jako by ji ještě několikrát zvýrazňovala.

Přesto mají anotace pravdu, osobní linka knihou opatrně prokvétá. Od připomínání tatiček, co myslí na maminku až po: „*prospi se chvíli. dopletu ten šál. / do šálku čaje med už jsem ti dal*“ (s. 19). Vystává na povrch v něžných momentkách. A to nejen skrze intimní vztahy lidí, ale i v sepětí s poezií: „*jsou vlnolamy slov i slova-vážky, / vážená slova, slova-jehly-mák. / pastýřko, postůj! dej mi přihnout z flašky / vody či vodky... slova jenom tak.*“ (s. 18).

Básně jsou autorovi nekonečnou hrou, skládání slov vytváří nečekané a dravé obrazce. Cítíme touhu po hledání výrazu. Ačkoliv se v průřezu básnickovy tvorby objevují stejné motivy, tematika básní je různorodá, kroužící kolem různých okamžiků života.

Druhou část sbírky tvoří o něco delší básně, dělené do kratších strof. Probojovávají se do nich tendence volného verše. Na důrazu ještě více získávají přírodní motivy (dobrý stavební kámen pro autorovy pestré metafory) ve vztahu k člověku – jejich vnímání člověkem. Jejich samozřejmost i nesamozřejmost. Vnitřní boj. Nepravidelná délka veršů přináší trhanost, zbystřuje čtenářovu pozornost. Zde autor upouští od otázek, jen zvětšuje pocity, sílu okamžiků.

Ve sbírce je v centru, jak je u tohoto básníka ostatně běžné, lyrický subjekt, jeho vypořádávání se se světem i se sebou samým. Kromě toho Malý opakovaně prokazuje um výběru a křížení slov, a navíc zejména: radost z toho. Neomrzí-li to někdy autora, pak to neomrzí ani čtenáře. Jeho poezii lze přiřadit spousty přívlastků, ale především – je živá.

Michèle Baladránová

Radek Malý: Světloplaší. Brno: Host, 2012.

BEZE SLOV

Protože tu ke konci čísla zbylo něco místa, konečně se dostávám ke knize, která mi dlouho ležela na stole a která si zmínku zcela jistě zaslouží.

Knihla výtvarnice Leane Shaptonové *Významné artefakty* ve mně vzbuzovala nutkání brát ji znovu do rukou a listovat si v ní i poté, co jsem se ocitl na jejím konci. Ani ne příliš číst, protože je tvořena převážně obrazy. A ačkoli je svým způsobem jedinečná, na druhou stranu mi připadá až příliš typická a výstižná pro naši současnost.

Na knize zaujme především nápad. Prezentovat život jako fiktivní výstavní katalog, ve kterém jsou zachyceny věci, které doprovázely ústřední dvojici protagonistů. Hrdinové samotní, ale ani shromážděné artefakty, nejsou ničím výjimeční.

Nakonec právě fragmentárnost je pro naši dobu příznačná, vystačíme s útržky. Zřetelné je to zejména v komunikaci a jejich proměnách ve spojitosti s moderními technologiemi a sociálními sítěmi. Ale nakonec i z těchto útržků se dá poměrně přesně sestavit portrét daného subjektu. Stačí tyto drobnky sbírat dostatečně dlouhou dobu. Každý se o tom může přesvědčit sám. A tak i z tohoto pomyslného dražebního katalogu nakonec získáme víc informací, než jsme očekávali. Ožívá před námi vztah novinářky New York Times píšící sloupky o jídle a fotografa. Zvolna vstupujeme do jejich soukromého prostoru, denního života a příběhu.

Možná je nakonec shromážděných artefaktů trochu příliš. Reálně by se postavy s některými rozloučily (různé lístečky a útržky) a spíš než uspořádanou kolekci by vytvářely chaos. Nicméně přitažlivosti knihy to neubírá a pro její fungování jsou nezbytné. Jejich seřazení na časovou osu je záměrné a vytváří skrytou dějovou linku. Stránky dýchají poetikou a nostalgií, kouzlem, přirozeným steskem z odcházení. Originální experiment, srozumitelný, zcela jistě nápaditý a vyprávějící o životě dvou lidí a jejich vztazích víc než valná část tlustých knih. Vřele zasluhuje čtenářovu (či divákovu) pozornost.

Pavel Kotrla

Leane Shapton Významné artefakty a osobní předměty ze sbírky Lenore Doolanové a Harolda Morrise. Kniha, oblečení, šperky atd., Kniha Zlín, 2011

